

Bölüm 5

BULGAR HANLARI KRUM VE OMURTAG DÖNEMLERİNDE BİZANS İMPARATORLUĞU'NUN BALKAN POLİTİKASI

Sezgin GÜCLÜAY¹

GİRİŞ

Tarih, milyonlarca yılı kapsayan, içerisine çok farklı siyasi, sosyal ve iktisadi meseleleri barındıran olaylar bütünüdür. Tarih içerisinde sayısız olay, mekân ve misliyle insan ihtiva eder. Ancak bazı olaylar, kişiler ve coğrafyalar tarih akışının özel sayfalarında yerlerini almıştır. İşte bu kapsamda değerlendirilecek tarihi figürlerden biri Bizans İmparatorluğudur. İmparatorluğun uzun yaşamına damgasını vuran en önemli olaylar ise çoğunlukla bulunduğu zorlu coğrafyada verdiği var olma mücadeleleridir. Bu mücadeleler imparatorluğun dört bir yanında olmuştur. Ancak batı yönünde olan mücadeleler, imparatorluğun en uzun ve yoğun mücadeleleri olmuştur. Bizans'ın batıda en fazla mücadele ettiği ve aynı zamanda hayat bulduğu coğrafya ise Balkanlardır. Balkanlar tarih boyunca pek çok devlet ve toplumun sığınıp hayat bulduğu aynı zamanda burada tutunmak için yoğun mücadeleler verdiği bir coğrafya olmuştur.

Bizans imparatorluğu tarihin en uzun yaşayan, yaptıklarıyla da kendi dönemine ve daha sonraki dönemlere etki eden devletlerden biridir. Bu uzun yaşamına katkı sağlayan unsurlardan biri sahip olduğu coğrafyası olmuştur. Bu coğrafyalar arasında Balkanlar, Bizans'ın yanı sıra aynı çağlarda başka devlet ve milletler için de çok önemli bir alan olmuştur. Özellikle Türk boyları ve onların kurmuş oldukları devletler için Balkanlar vazgeçilmez bir öneme sahiptir. Türklerin Balkanlardaki varlığı Bizans'ın varlığıyla hemen hemen aynı yüzyıllara denk gelmektedir. Zira, Hunlar Karadeniz'in kuzeyinden batıya doğru ilerlemeleri Doğu Roma'yı ortaya çıkaran en önemli gelişmelerden biridir. Bu ilerleyiş Türklerin Avrupa'da oluşturacakları varlığının önemli adımları olurken, Bizans için de yoğun bir mücadelenin başlangıcı olmuştur. Balkan yarımadası ise bu değişim ve gelişmelerin en önemli sahnelerinden biri olmuştur. Zira Balkanlar, Hunlardan sonra Avarlar, Bulgarlar, Hazarlar, Peçenekler, Macarlar, Kumanlar, Kıpçaklar ve en son Osmanlılar gibi farklı isimlerle anılan Türk boyları ve devletlerinin varlık ve mücadele alanı olmuştur. Türklerin Balkanlardaki varlık mücadelesi, Bizans'ı

¹ Dr. Öğr. Üy., Fırat Üniv. İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi Tarih Böl. Elazığ, sgucluay@firat.edu.tr

etkin bir misyonerlik faaliyetinde bulunduđu yargısına ulařmak mantıđa uygun dūřecektir. Bununla birlikte Omurtag dōneminde Bizans ve Bulgarlar arasında diplomatik geliřmelerin hızlandıđını da gōrūyoruz. Bu dōnemde ikili anlařmalar yapılmıř hatta Bizans'ın karřılařmıř olduđu i sorunlara bile Bulgarlar destek eli uzatmıřlardır. Ancak Bulgarlardan gōrūlen destek dostluđa dayalı deđil menfaate dayalı bir destektir. Bulgar Hanı Omurtag'ın Bizans'a sađlamıř olduđu bu destekte izlemiř olduđu Slav karřıtı politikalar ne derecede etkili olmuřtur bilinmez ama Bizans'a sorun yařatan isyancının bir Slav olduđu gerçeđi vardır. Bunun yanında bu mūttefiklikle birlikte Bulgar Hanının būyūk bir maddi menfaat ve prestij elde ettiđi de diđer bir gerçektir. Bu dōnemde Bulgar Devleti, Bizans için daha çok kurumsallařan bir tehdit halini almıřtır. Bulgar Devleti askeri, ekonomik ve idari açıdan gūlendike Bizans için çok daha gūlū bir rakip halini almıřtır. Őte yandan Bizans, bařlangıcından IX. yūzyıl bařlarına kadar yařamıř olduđu mūcadelelerden birçok dersler çıkarmıřtır ve sonraki hamlelerini bu dođrultuda atacaktır. Yani, bu dōneme kadar Balkanlar üzerinde Bulgarlara yōnelik olarak uygulamıř oldukları dođru ya da yanlıř tūm politikalardan sūzūlen çıkarımları bir bakıma gelecekte elde edecekleri kesin bařarının temelini oluřturmaktadır.

KAYNAKLAR

1. Agathias. (1975). *Agathias The Histories V*. Translated With An Introduction And Short Explanatory By Joseph D. Frendo, Berlin-New York.
2. Ahmetbeyođlu, A. (1991). *Tervel Han (702-718) (prof. dr. Bekir Kūtūkođlu'na armađan)*. İstanbul.
3. Bamyacı, M. E.& Gūlūay, S. (2017). İmparator Heraklius Dōneminde (610-641) Bizans İmparatorluđu'nun Siyasi Yapısı. *Akademik Sosyal Arařtırmalar Dergisi (Asos Journal)*, S. 56, 386-396.
4. Bamyacı, M. E. (2018). Amorium Hanedanı Dōneminde (820-867) Bizans İmparatorluğu'nun Siyasi Yapısı. *shsr journal*, C.5/224, 1721-1728.
5. Bauer, S.W. (2014). *Ortaçađ Dūnyası*. (Mehmet Moralı, ev. Ed.). İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.
6. Castellan, G. (1995). *Balkanların Tarihi*. (Ayřegūl Yaraman, ev. Ed.). İstanbul.
7. Curta, F. (2006). *Southeastern Europe in the Middle Ages 500-1250*. New York: Cambridge University Press.
8. apan, F. (2016). Bizans İmparatoru Herakleios Dōneminde (610-641) Arap-Bizans İliřkileri. *Tūrk Dūnyası Arařtırmaları*, S.2 22, 105-120.
9. Feher, G. (1984). *Bulgar Tūrkleri Tarihi*. Ankara: TTK Basımevi.
10. Genesisios, *On the Reigns of the Emperors* , Book 2, Translation and Commentary, Anthony Kaldellis, Canberra.
11. Gregory, T.E. (2016). *Bizans Tarihi*. (Esra Ermert, ev. Ed.). İstanbul: Yapı Kredi Kūltūr Sanat Yayınları.
12. Hersak, E. (2002). Avarlar: Etnik Yaradılıř Tarihlerine Bir Bakıř. *Tūrkler*, Ankara: Yeni Tūrkiye Yayınları, C2, 641-657.
13. Jelavich, B. (2009). *Balkan Tarihi (18. ve 19. yūzyıllar)*. (İhsan Durdu, Hařım Koç- Gūlin Koç, ev.Ed.). Kūre Yayınları.

14. Karatay, O. (2013). *Tuna Bulgarları (Doğu Avrupa Türk Tarihi)*. (Osman Karatay-Serkan Acar, Çev. Ed.). İstanbul.
15. Karatay, O. (2018). *Bulgarlar (Yitik Bir Türk Kavmi)*. (Ayşegül Buęra Çalık Çev. Ed.). İstanbul: Ötüken Neşriyat.
16. Kayapınar, A. (2002). Tuna Bulgar Devleti (679-1018). *Türkler*, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, C2, 630-640.
17. Kurban, İ. (1998). *Yaşlı Tarihin Yankısı (Bulgar-Tatar Tarihi ve Medeniyeti)*. İstanbul: Ad Kitapçılık.
18. Küçükspahioęlu, B. (2008). Ankhialos Savaşının Sonuna Kadar Bizans-Bulgar İlişkiler. *Güneydoęu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, S.14, 211.
19. Miřtakov, Z.Z. (2002). İlk Bulgar Devlet Oluşumları. *Türkler*, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, C.2, 617-624.
20. Nikephoros. (1990). *Short History*. Translation an commentary by Cyril Mango. Washington.
21. Obolensky, D. (1971). *The Byzantine Commonwealth (eastern europe, 500-1453)*. New York-Washington: Praeger Publishers.
22. Özey, R. (2006). *Balkanların Coęrafi Yapısı (Balkanlar el kitabı)*. C. I. (Osman Karatay-Bilgehan Gökdaę Çev. Ed.). Ankara: Karam Yayınları.
23. Rasonyı, L. (1993). *Tarihte Türklük*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.
24. Rona-Tas, A. (2002). Kubrat Hanın Büyük Bulgar Devleti. *Türkler*, Ankara, C2, 625-629.
25. Runciman, S. (1930). *A History of the First Bulgarian Empire*, London.
26. Skylitzes, J. (2010). *A Synopsis of Byzantine History (811-1057)*, Translated by John Wortley With Introductions by Jean-Claude Cheynet and Bernard Flusin and Notes by Jean Claude Cheynet, Cambridge.
27. Tekin, T. (1987). *Tuna Bulgarları ve Dilleri*. Ankara.
28. Theophanes, (1997). *The Chonicle of Theophanes Confessor (Byzantine and Near Eastern History AD. 284-813)*. Translated with introduction and commentary by Cyril Mango and Roger Scott. New York: Clarendon Press.
29. Todorov, N. (1979). *Bulgaristan Tarihi*. İstanbul: Öncü Kitabevi.
30. Tolan, Ö. (2014). *Doğu Avrupa ve Balkanlar'da Türk Varlığı (IX-X. Yüzyıllar)*. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Basılmamış Doktora Tezi. Elazığ
31. Treadgold, W. (1988). *The Byzantine Revival 780-842*. California: Stanford University Press.
32. Treadgold, W. (1997). *A history of the Byzantine State and Society*, California: Stanford University Press
33. Wachtel, A.B. (2009). *Dünya Tarihinde Balkanlar*. (Ali Cevat Akkoyunlu Çev. Ed.). İstanbul: Doęan Egmont Yayınları.
34. Zımonyı, I. (2002). Bulgarlar ve Ogurlar. *Türkler*, C.2, 606-616.